

Archives

МАНАСТИРЪТ „СВ. ТРОИЦА“ В РАКОВИЦА

Васил АТАНАСОВ

Abstract. In this paper of 1936, the Vidin historian and artist Vassil Atanasov tells the history of the Rakovica Monastery, near Kula and Belogradchik. The role of this Bulgaria monastery in important historical events as the Belogradchik uprising of 1850 and the Serbian-Turkish war of 1876 is elucidated.

Keywords: Rakovica Monastery, history, Belogradchik uprising, Serbian-Turkish war

Васил Атанасов (1876-1943), историк, археолог и художник, е между най-стойностните изследователи на Белоградчишко, Видинско и Кулско. Той е основател и първи директор на Видинския исторически музей. В книга за него инж. Цветана Бояджиева (1944) е написала: „Единствено на баща ми се дължи изучаването на старините от най-старите епохи на Видинско, Кулско, Белоградчишко и част от Ломско. Резултатите от всичките си най-щателни проучвания той е нанисал на карта. Неговата богата колекция от рисунки, надписи и др. е най-голямата съкровищница на Видинския край.“ Литературното

творчество на Васил Атанасов е много богато, но е разпиляно и днес е непознато, защото е публикувано в сега трудно достъпни литературни източници, между които са и вестници. Особено ценни са публикациите му във в-к „Мир“ – вестник, оприличаван като българския Таймс. Опитът на дъщерята Бояджиева с помощта на БАН да събере литературното творчество на Васил Атанасов се е оказал несполучлив. Част от забравените в наши дни публикации на Васил Атанасов, и особено тези, които имат отношение към Белоградчик, ще бъдат върнати към живот на страниците на нашето списание „Венец“.

Б. В. Тошев, главен редактор

Много ценности за род и държава са пръснати из нашата родина без някой от нас да подозира тяхното съществуване и техните заслуги. Например, знае ли някой от нас за „Св. Троица“ – Раковишкият манастир, за неговата дейност и заслуга по възраждането на българското племе ?!

Не, уверен съм, че малцина са онези, които знаят нещо за него, даже и ние – неговите съседи, при все че той за бдинските и моравски покрайнини е от такова естество и значение, каквато е била Светата Рилска обител за целокупното българско племе. Обаче ние си спомняме за нашите великани, за да им отдадем заслужената дан на почит само, когато те са вече покойници.

А Раковишкият манастир по-друга участ заслужава, защото той от край време е винаги бил буден страж на националните ни интереси срещу домогванията на нашите съседи, както и просветен фар, който под закрилата на легендарни витязи е пръскал светлина надалече по нашата татковина.

Дълга е низата на неговите културни и политически заслуги, обаче те и досега са останали в притул, защото никои и досега не ги е изнесъл на показ, за да посочи на всички, че тук посред Западния величествен Балкан крета в немощ една светиня, която от тъмни времена и до днес винаги най-внимателно бдяла при всеки спор между двата братски народа, които от Морава се делят.

Началото на Раковишкия манастир се слива в мрачините на нашата държава, обаче през Второто българско царство той по строгите си нрави става известен между простата маса, която е имала още страх от Бога и Христова обич към грешните во Христе братя. Изреждат се един след друг

строги игумени и смирени монаси, в служба на Бога, от които са просили милост за царя и пощада от всяка напасть – за народа. И неговата слава скоро минава високите балкани, за да внедеи в българското племе вяра за по-щастливи бъднини.

Раковишкият манастир (рисунок: Васил Атанасов)¹⁾

Велика е неговата заслуга в борбата срещу турската тирания, от която не веднъж е изпитвал дори на своите площи разорение и позор.

Разрушен за последен път от пълчищата на Пазвантоглу, той през 1823 г. във времето на видинския митрополит Герман, Паисий архиеерея, кнезу Нину и ктитори: Нино, Панко и Ради, както един надпис гласи, биде възобновен, за да стане отново свърталище на легендарни хайдутути и разсадник на родна просвета.

Към 1803 год. Михалаки Шишманов – един врачански чорбаджия, откупува при Пазвантоглу пренасянето на държавната поща, което го принуждава да се пресели във Видин. Двама от неговите синове,

възпламенени от дейността на Софроний Врачански в киликното училище при черквата „Св. Панталеймон“ във Видин, заминават за Темишвар, дето получават едно солидно светско образование. Единият от тях остава там за градоначалник, а другият, след като дири условия за дейност във Видин, Виена, Враца и пр., отсяда в Свищов при омъжената си сестра, дето поставя началото на търговското образование в България.

Третият брат – Димитър, който е бил помощник на баща си в неговата търговия с Виена, в подражание на своите братя, ведно с тогавашния игумен на Раковишкия манастир - Данаил – едн просветен българин – атински възпитаник, откриват в манастира първия български педагогически институт за подготовка на учители. Ре събират от Видинския санджак и Моравско около 32 младежи, които след едно щателно модерно школуване, без наустница и псалтир, изпрацат за учители в околните паланки и села. От тях българското племе на Видинския санджак и Моравско научи оповестената от отец Паисий истина, че и българите са имали някога царе и патриарси, че тяхната държава е била оградена от Карпатите и трите балкански морета.

Това са първите пионери в Западна България, които създадоха условията за за редица въстания с национална окраска, които по дадените жертви и постигнатите резултати са ненадминати дори и от Средногорското въстание.

На този именно бунтарски дух и съзнание, след Кримската война и по-рано, се дължи масовото преселване на българите от този край в Русия, Австрия и Румъния, защото те предпочитаха доброволното изгначество, отколкото да склонят врат под турския ярем.

Този дух на волност и непокорство отначало създава схватки между националните хайдути и турските злосторници, които схватки впоследствие се оформят в политически въстания. Под закрилата на този дух именно Алтън Стоян и Чавдар Войводи, които кафето си пият на Чифте кафенем наред Видин, стават неуловими. Даже за първия от тях,

поради щастливото му избягване от две засади, се създава между турците и една легенда, че него даже теллия куршум го не лови.

Посред този бунтарски дух Раковишкият манастир става и обединителното звено между торлаците белодрешковци от Бдинския санджак и онези техни братя от Поморавско, които вече бяха поддели борбата срещу робския ярем. От тук Станчо Бояджията, Джено, Чавка, капитан Кръстьо, и още редица знайни и незнайни витязи, които не веднъж от порута и грабеж манастира със своята кръв са защитили, дават своите нареждания. Той става и бойната база на всеки въстания от двете страни на Балкана, с които се цели освобождението на България.

В 1841 год. избухва Нишкото и Пиротското въстания, на които водачите Станко Бояджията и др. от Власотинци чрез Раковишкия манастир влизат във връзка с всички хайдути от Бдинската покрайнина, които обединяват в борба срещу турските пълчища, за да облекчат участието на борците от Поморавско.

В 1848 год. избухва Кюртовската буна, а в 1849 г. Бойнишкото въстание, подготвени в Раковишкия манастир. Начело на последното въстание е Пуйо войвода, който е в тесни връзки със Станко Бояджията – един от водачите на Нишкото въстание. За негов помощник е неговият син даскал Вълчо, който е знаел еднакво да борави както с перото, тъй и с пищова и ятагана. Пуйо е обесен във Видин, а даскал Вълчо след като много пъти е затварян, амнистиран и пр., при един побой, нанесен му във Видинския затвор през 1876 год., почива. Той е погребан в Ружини гробища, доволен вероятно, че над неговия гроб сега се издига един просветен институт на свободна България, за свободата на която се е борил.

В 1850 год. избухва Гърчанското въстание, подготвено пак в Раковишкия манастир. Първият комитет от Цоло Тодоров от Тополовец, Иван Кунин от Медковоц и Петко Маринов от Грамада във връзка пак със Станко Бояджията събрал повече от 40 представители на по-големите села

и паланки от Видинския санджак и Моравско, между които са и завърналите се от Божи гроб²⁾ обнадежените от свитата на Константин Николаевич – братът на Царя – Освободителя, в сполуката на едно въстание: Вълчо Бочев, Влах Неделко, Лило Панов и др., всички от Белоградчик. Това събрание решава на Св. Възнесение да се обяви въстание като избират за ръководители: Станко Бояджията за председател, Вълчо Бочев за касиер, Лило Панов и за водачи: Игнат Бояджията на Белоградчишко, Първан Първанов на Видинско и капитан Крътсьо за Ломско.

Цоло Тодоров (1800-1850), Белоградчишки исторически музей

Иван Кулин (1803-1870)

Въстанието, при което се дават много жертви, избухва на уговорената дата на четири места: при Гърци под водителството на Петко Маринов се дават около 218 жертви; при Гънзово около 150 души; при Белоградчик около 150, между които са Божин Влаха, Цоло Тодоров и други още 5 – 6 първенци и при Хасанова махала около 150 души. Или във всички схватки с турския аскер и башибозук в това въстание, в което участват около 12000 души, биват избити над 1200 души, при все че официалната статистика съобщава да са само 750 души.

Резултатът от това въстание е премахването на ангарията и злоупотребата с нея от разните аги, създаването на селски самоуправления

с местни кнезове, начело с баш кнеза Петко Маринов, известен впоследствие като паша Петко, който имал право да съди и наказва както провинили се българи, тъй и турци.

Петко Маринов при подготовката през 1868 година на друго въстание бил заловен и изпратен заедно с Никола Стамболията от Цар Петрово, х. Цанко, Цанко чорбаджи и други двама от с. Халово в Диарбекир на заточение. През 1877 год. след дадената амнистия по случай освобождението на България, той от радост умира, защото онова, което било негов блян, за който се е борил и по занданите и на заточение страдал, е било вече дело завършено.

През 1856 год. пак в Раковишкия манастир е подготвено въстание от Димитър Петрович от Силистра, Мано Кръстин от Пиротско, Димитър Панов от Лом, Торлак Стоян от Пиротско, Иван Кулин от Медковец, Живко Тасевич от Видин, Христо Тодоров от Моравско. Ма отредения ден въстанието избухва, Димитър Петрович със своя щаб отсяда в Раковишкия манастир, негови адютанти са: Петър Русев от Мокреш и Торлак Стоян от Пиротско, а секретар – Коста Попович, австрийски поданик. Доставка на оръжието е била възложена на Станко Тюфекчията, българин от Зайчар, Тимошко.

Планът бил да се вземе Белградчик, подире Лом и тогава с общи усилия – Видин.

Известна е съдбата и на това въстание след направеното предателство от Христо Тодорович, обаче значението на постигнатите резултати надминава резултатите от всички въстания в България, защото това именно въстание застави просветена Европа да научи, че там на Балканите живее едно племе, което не може повече да носи робския ярем.

Известни са думите на лорд Палмерстон в английския парламент след извършените погроми от турския башибозук над населението, които принудиха Портата на отстъпки и наказания на провинилите се в кланетата

турци от Видинския гарнизон начело с Измет паша, който бива изпратен на заточение.

Все в Раковишкия манастир се организира от Панайот Хитов и Иван Кулин онази чета, която трябваше да отиде в помощ на Стефан Караджа и Хаджи Димитър. Обаче и тази чета, поради една братска измяна, не успя в своята мисия, обаче постави на посъдимата скамейка нейните водачи. Паметни са думите на Иван Кулин: „Не ям човешко месо“, придружени от един шамар, който отправя към войводата Еремия и които стряскат сръбските съдии, когато вижда, че този последният в един момент на малодушие почва да издава участниците – българи от Тимошко по организацията на тази чета.

Пак в Раковишкия манастир капитан Кръстьо прес Сръбско-турската война организира своя чета, която при Корито даде знаменателно сражение, възпято тъй добре от местните трубадури, а подир със щабс-капитан Киреев даде друго при Влаховичката река, при което последният бе убит. След смъртта на Киреев³⁾ капитан Кръстьо продължи да броди по Моравско, Македония, та дори в Албания, за да се бори срещу всички подтисници на българското племе.

Пак в Раковишкия манастир при Освобождението на България капитан Кръстьо организира нова чета, с която прави своите набези в тила на турската армия дори под самия Видин, с които всяваше смут и дезорганизация.

Все пак от Раковишкия манастир се подаде и сигнала против прекалената обич на нашите съседи, които под благовидния предлог, че се борят за свободата на рата – роб, искаха да задържат този край от нашата родина за себе си.

За подвизите на тази света обител през Третото българско царство, при Моравското въстание, при Сръбско-българската война в 1885 год., през Съюзническата в 1913 г и през Общоевропейската 1915-1918 год.

няма да разказвам, защото всички от Бдинската покрайнина сме свидетели на тях.

Николай Алексѣвичъ Кирѣвъ. Съ фотогр. грав. Боарскій.

Това са в бегли черти залугите на Раковишкия манастир към българското племе от тъмната епоха на Второто българско царство и досега.

Паметникът на Киреев в манастира

Живял винаги със своите особени разбирания и специфични нужди, той е бил всякога в първите редове на борците за българската свобода. И когато опасността е минавала, той отново е поемал своя път на самобитна култура.

О затова всеки от нас, който се чувства задължен за своята свобода и съществуване, е длъжен да посети тези родни краища и тази светиня, за да изживее тук посредством спомените на миналото един момент на възвишен

национален подем, защото само тук на всяка стъпка и най-малка дреболия може да му нашешне дивни легенди за миналата слава на нашите витязи и велики заслуги на тази света обител за величието на нашата родина.

БЕЛЕЖКИ

1. Факсимилетата в тази статия са направени от оригинала в Мир (в-к Мир, бр. 10666 от 1 февруари 1936 г.); всички останали илюстрации са от свободни интернет-базирани литературни източници, а портретът на Васил Атанасов е от книгата на Бояджиева (1944).
2. Тук авторът допуска фактическа грешка – срещата с руския престолонаследник не е на Божи гроб, а на Атон (ред.).
3. Киреев е погребан в двора на манастира. Върху неговия гроб се издига скромен паметник, за да напомня на градющите поколения

неговата беззаветна обич към брата – роб, за когото е дал о своя живот.

ЛИТЕРАТУРА

Бояджиева, Ц.В. (1944). *Баща ми*. София: Художник.

© 2018 Venets: Author; BVT (Editor)

